

1145

Pujar

(ALDC, VIII, 1843. *Pujar*)

Pujar (s. XIII), “anar de baix a dalt, d’un punt a un altre situat a un nivell més alt” (DIEC), prové del llat. vg. *PODIARE, der. de PŎDĪUM ‘parapet prominent entorn del teatre’ → ‘eminència en un terreny; turó, puig’ ← gr. PÓDION ‘petge elevat’, dim. de POUS, PODÓS ‘peu’; en cat. del s. IX trobem *pui(o)*, mod. *puig*.

El grup -DJ- de *PODIARE va donar *puiar*, amb una [j] que va augmentar el seu contacte palatal, passant a *pu[dʒ]ar* o a *pu[ʒ]ar*. *Puiar* és propi dels parlars ribagorçans i pallaresos, articulació que es prolonga fins al Baix Cinca i a la Terra Alta, però que, segles enrere, s’estenia fins a Andorra i al Berguedà (cf. *DECat*), un tractament compartit, a l'oest, amb l'arag.; d'aquesta forma bàsica s'hauria format *pu[dʒ]ar* (justificaria aquesta fase l'it. ant. *poggiare*), present en bona part del val., en el central ensordit en *pu[tʃ]ar* (doc. Rosanes, 1864; Cabrera, 1868), i, potser per un procés de desafricació, canviat en *pu[ʒ]ar* a la resta del cat. peninsular (tret de la part del ross., que usa *muntar*, *muntada* ‘pujada’

3) i a tot el bal.; var.: *pu[jʒ]ar*, del tortosí, per segregació d'una iod, i *apuiar* 93, amb pròtesi vocàlica d'origen contextual.

L'únic element que divergeix lèxicament del tipus anterior és *muntar*, provinent de *MŌNTARE, der. de MŌNTEM, i que alguna vegada conviu en cat. med. amb *montar*, que seria el primer estadi, canviat després en *muntar* pel contacte de la vocal amb la bilabial anterior (com *m[u]rter/m[o]rter*, *m[u]ntanya/m[o]ntanya*); aquesta diferència vocàlica es troba en cat. occ. El mot és viu en ross., on es documenta des del s. XIII, i ha conviscut amb *pujar* algun temps, però amb particular força al Principat per al concepte ‘fecundar (el mascle la femella)’ (cf. *PALDC*, VI, mapes 826. *Cobrir* la vaca i 844. *Cobrir* la cabra).

Són unitats perifràstiques *anar dalt* 50, 103 i *anar amunt* 50 (*anar* < AMNARE < llat. vg. *AMLARE < AMBULARE; *dalt* < *de alt* < ALTUS; *amunt* < *a munt* < AD MONTEM).

Són mots normatius *pujar* i *muntar*, des del *DOrt*, 1917.

